
Rurka, st. 33, gm. Chojna, woj. zachodniopomorskie, AZP 39-5/65

Informator Archeologiczny : badania 33, 197-198

1999

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

nowiska. Materiały archeologiczne zalegały jedynie w wąskim pasie (ok. 10 m), rozciągającym się wzdłuż krawędzi północnej nitki autostrady, w obrębie pomocniczej drogi dojazdowej do budowanego zbiornika kanalizacji burzowej. Odkryto jeden obiekt nieruchomy łączony z osadnictwem późnośredniowiecznym. Ponadto odkryto materiały związane z epoką kamienia (8 artefaktów krzemienych), z epoką brązu – okresem halsztackim (18 fragmentów ceramiki). Nie natrafiono na żadne materiały z okresu wczesnego średniowiecza.

Rangę stanowiska określić można jako raczej niską.

Materiały oraz dokumentacja są przechowywane w Muzeum Śląska Opolskiego w Opolu.

Wyniki badań zostaną opublikowane w „Śląskich Sprawozdaniach Archeologicznych”.

Badania nie będą kontynuowane.

RURKA, st. 33, gm. Chojna, woj. zachodniopomorskie, AZP 39-5/65

- kaplica templariuszy (komandoria)
- cmentarzysko (XIV-XV w.)

W sierpniu 1999 roku ekspedycja Zakładu Archeologii Architektury Uniwersytetu im. Mikołaja Kopernika przeprowadziła wstępne badania archeologiczno-architektoniczne na terenie dawnej komandorii zakonu templariuszy w Rurce. Prace zostały poprzedzone sondażowymi badaniami wiertniczymi (kwiecień 1999), których wyniki wykorzystano przy zakładaniu wykopów badawczych. Badaniami kierowali mgr Przemysław Kłosowski (autor sprawozdania) i dr Marcin Wiewióra. W pracach uczestniczyli także mgr Dorota Bienias zajmująca się badaniami geomorfologiczno-geologicznymi, Dominika Siemińska zajmująca się konserwacją zabytków oraz 21 studentów odbywających praktykę. Konsultantem naukowym badań była prof. dr hab. Jadwiga Chudziakowa.

Z pierwotnej zabudowy klasztoru do chwili obecnej zachował się jedynie budynek romańskiej kaplicy wzniesionej z granitowych kwadr. Za główny cel badań przyjęto określenie chronologii kaplicy oraz odtworzenie układu przestrzennego zabudowy komandorii. Ze źródeł historycznych wiadomo, że templariusze przybyli w okolice Rurki w latach 30. XIII wieku. W 1234 r. otrzymali jako nadanie od księcia szczecińskiego Barnima I ziemię bańską z miastem Banie. Na peryferiach tego obszaru wzniesli komandorię w Rurce. Po kasacie zakonu na mocy układu z Kremmen z 1318 r. dobra brandenburskie templariuszy przejęli joannici rezydujący w Rurce do roku 1382, kiedy to przenieśli dom zakonny do nowo wznoszonego zamku w pobliskiej Swobnicy. W czasach nowożytnych na terenie komandorii funkcjonował folwark i gorzelnia. Ciągłe przebudowy (adaptacja kaplicy na budynek gorzelni) i wznoszenie nowych budynków gospodarczych doprowadziło do całkowitego zatarcia śladów pierwotnego układu przestrzennego komandorii.

Założono 7 wykopów sondażowych o łącznej powierzchni około 54 m². Miąższość przebadanych nawarstwień sięgnęła 2,5 m. Eksploracja wykazała znaczne zniszczenia w układzie warstw najstarszych dokonane w okresie nowożytnym na całym przebadanym obszarze. W kilku miejscach (w wykopie 1/99 i przylegającej do ściany prezbiterium części wykopu nr II) XIX- i XX-wieczne warstwy destrukcyjne całkowicie zniósły pierwotny układ warstw. Z tego powodu nie odsłonięto warstw budowlanych, których obserwacja uściśliłaby datowanie wzniesienia kaplicy. W dwóch odkrywkach przylegających do ścian kaplicy (wykopy nr I, 11/99) odsłonięto ławę fundamentową i granitowy, fazowany cokół budynku, którego górna część znajduje się około 0,30 m poniżej obecnego poziomu gruntu. Odkrycie cokołu pozwala zweryfikować dotychczasowe opracowania architektoniczne obiektu, ma ono także znaczenie dla przyszłych badań, wyznacza bowiem średniowieczny poziom użytkowy wokół kaplicy.

W trakcie badań prowadzonych po wschodniej stronie kaplicy, przy prezbiterium w wykopach I,VI,III/99 odsłonięto część średniowiecznego cmentarzyska. Nad zachowanym układem grobów zalegały nowożytnie warstwy gruzowiskowe o średniej miąższości 1,5 m.

Tylko w wykopie III/99 odsłonięto zachowany fragmentarycznie średniowieczny układ warstw z XIV- i XV-wiecznym materiałem ceramicznym (ceramika stalowoszara i kamionkowa). W sumie odsłonięto 12 grobów, a także liczne kości pozostające w luźnym układzie, pochodzące zapewne z grobów wcześniejszych. Odkryci zmarli pochowani zostali zgodnie z rytuałem chrześcijańskim głowami na zachód, z rękoma złożonymi na miednicy lub ułożonymi wzdłuż ciała. Część zmarłych została pochowana w drewnianych trumnach, których ślady zachowały się w postaci przebarwień w obrębie wkopów grobowych. Analiza antropologiczna wykonana przez dr. Andrzeja Florkowskiego z Zakładu Antropologii IB UMK wykazała, iż pochowani zmarli to w większości dorośli mężczyźni w wieku 25-50 lat.

Wśród przebadanych szczątków kostnych znajdowały się także dwa szkielety dzieci w wieku 1-3 lat. Przy jednym ze szkieletów mężczyzny (grób 1/99), po wewnętrznej stronie prawej kości udowej znaleziono 12 całych i 4 połówki srebrnych monet. Monety leżały w układzie jedna na drugiej, w bryle patyny. Wokół znajdowała się pozostałość przypuszczalnie drewnianego opakowania lub rulonu. Konserwacją monet i wykonaniem ich dokumentacji zdjęciowej zajęły się mgr Małgorzata Grupa i mgr Anna Drażkowska z Pracowni Konserwacji IAiE Uniwersytetu Mikołaja Kopernika. Po zabiegach konserwatorskich monety przekazano do badań numizmatycznych. Analiza wykonana przez mgr. Adama Musiałowskiego z Muzeum Okręgowego w Toruniu wykazała, iż są to srebrne denary margrabiów brandenburskich z dynastii Wittelsbachów bawarskich datowane na lata 1324-1373. Zmarłego pochowanego z monetami nie należy wiązać z pochówkiem zakonnika, bowiem reguła (zarówno templariuszy, jak i joannitów) zabraniała takiego sposobu chowania. Warstwowy układ grobów wskazuje, że cmentarz funkcjonował przynajmniej przez kilkadziesiąt lat. Wnioski z analizy odkrytych źródeł sugerują, iż kaplica mogła pełnić w pewnym okresie funkcje parafialne, a obszar przy kaplicy funkcję parafialnego cmentarza. Zarówno datowanie odkrytych monet, jak i wyniki obserwacji stratygraficznych wskazują, że odkrytą część nekropolii możemy datować na okres XIV – początek XV wieku. Istnienie tej części cmentarzyska należy więc łączyć z działalnością joannitów.

Oprócz sondażu przy kaplicy eksplorowano trzy wykopy na obszarze, gdzie według analogii mogła znajdować się zabudowa gospodarczo-mieszkalna. W wykopach badawczych IV,V,VII/99 usytuowanych w oddaleniu około 35 m od północnej ściany kaplicy, pod warstwą współczesnego humusu i bruku kamiennego zalegały nawarstwienia niwelacyjno-nasypiskowe (o średniej miąższości 0,50 m) oraz warstwy stanowiące wypełniska nowożytnych wkopów. W obrębie zachowanych niżej nawarstwień w dwóch wykopach odkryto fragmenty rowu zachowane w postaci nieckowatych zagłębień z widocznym układem warstw zasypiskowych. W obrębie nawarstwień natrafiono na pozostałości zalegających w poziomie elementów drewnianych o nieustalonym na obecnym etapie badań przeznaczeniu. Dolną granicę chronologiczną obiektu wyznaczył materiał ceramiczny z partii przydennych datowany na XIV-XV wiek. Spąg odkrytych obiektów zarejestrowano na głębokości 1,90-2 m poniżej obecnego poziomu gruntu.

Równocześnie z pracami archeologiczno-architektonicznymi przeprowadzono badania geomorfologiczno-geologiczne stanowiska. Głównym celem prac była próba odtworzenia środowiska geograficznego obszaru, na którym funkcjonowała komandoria. Wykonano kilkadziesiąt odwiertów geologicznych w obrębie stanowiska i wokół niego. Materiały pozyskane podczas badań staną się podstawą opracowania dotyczącego środowiska geograficznego dawnej komandorii.

Ruszowice, st. 35, gm. Głogów, woj. dolnośląskie, AZP 68-19/236 – patrz: neolit

RUSZOWICE, st. 36, gm. Głogów, woj. dolnośląskie, AZP 68-20/114

Ratownicze badania archeologiczne zostały przeprowadzone przez firmę „AKME” Zd. Wiśniewski przy współpracy terenowej Muzeum Archeologiczno-Historycznego w Głogowie. Prace badaw-